

Republica Moldova
CURTEA CONSTITUȚIONALĂ

HOTĂRÂRE
PRIVIND EXCEPȚIA DE NECONSTITUȚIONALITATE
a unor prevederi din Codul de procedură civilă al Republicii
Moldova, adoptat prin Legea nr. 225 din 30 mai 2003
(medierea judiciară)
(Sesizarea nr. 3g/2018)

CHIȘINĂU
26 aprilie 2018

HOTĂRÂRE PRIVIND EXCEPȚIA DE NECONSTITUȚIONALITATE A
UNOR PREVEDERI DIN CODUL DE PROCEDURĂ CIVILĂ
(MEDIERA JUDICIARĂ)

În numele Republicii Moldova,
Curtea Constituțională, judecând în componența:

Dlui Mihai POALELUNGI, *președinte*,
Dlui Aurel BĂIEȘU,
Dlui Igor DOLEA,
Dlui Veaceslav ZAPOROJAN, *judecători*,
cu participarea dlui Vasili Oprea, *grefier*,

Având în vedere sesizarea depusă la 9 ianuarie 2018
și înregistrată la aceeași dată,
Examinând sesizarea menționată în ședință plenară publică,
Având în vedere actele și lucrările dosarului,
Deliberând în camera de consiliu,

Pronunță următoarea hotărâre:

PROCEDURA

1. La originea cauzei se află excepția de neconstituționalitate a articolelor 182¹, 182², 182³, 182⁴, 182⁵ din Codul de procedură civilă, adoptat prin Legea nr. 225 din 30 mai 2003, ridicată de către dl avocat Alexandru Prisac, în dosarul 2-591/2017, aflat pe rolul Judecătoriei Căușeni, sediul Ștefan-Vodă.

2. Sesizarea a fost trimisă la Curtea Constituțională pe 9 ianuarie 2018 de către dl judecător Ion Nașco, din cadrul Judecătoriei Căușeni, sediul Ștefan-Vodă, în baza articolului 135 alin. (1) literele a) și g) din Constituție, așa cum a fost interpretat acesta prin Hotărârea Curții Constituționale nr. 2 din 9 februarie 2016.

3. Autorul excepției de neconstituționalitate a pretins că prevederile articolelor 182¹, 182², 182³, 182⁴, 182⁵ din Codul de procedură civilă sunt contrare articolelor 20, 26 alin. (2) și alin. (4), 54 și 114 din Constituție.

4. Prin decizia Curții Constituționale din 9 februarie 2018, sesizarea a fost declarată admisibilă în partea referitoare la controlul constituționalității articolelor 182¹ alin. (1) lit. b), 182², 182³, 182⁴, 182⁵ din Codul de procedură civilă, adoptat prin Legea nr. 225 din 30 mai 2003. Totodată, prin aceeași decizie, sesizarea a fost declarată inadmisibilă în partea referitoare la controlul constituționalității articolului 182¹ alin. (1) lit. a), c) – g), alin.(2) și alin. (3) din Codul de procedură civilă, adoptat prin Legea nr. 225 din 30 mai 2003.

5. În procesul examinării sesizării, Curtea Constituțională a solicitat opiniile Parlamentului, Președintelui Republicii Moldova și Guvernului.

6. La ședința publică a Curții, excepția de neconstituționalitate a fost susținută de către dl avocat Alexandru Prisac, autor al sesizării. Parlamentul a fost reprezentat de către dl Valeriu Kuciuk, șef al Serviciului reprezentare la Curtea Constituțională și organele de drept din cadrul Direcției generale

HOTĂRÂRE PRIVIND EXCEPȚIA DE NECONSTITUȚIONALITATE A
UNOR PREVEDERI DIN CODUL DE PROCEDURĂ CIVILĂ
(MEDIERA JUDICIARĂ)

juridice a Secretariatului Parlamentului. Guvernul a fost reprezentat de către dl Eduard Serbenco, secretar de stat în cadrul Ministerului Justiției.

CIRCUMSTANȚELE LITIGIULUI PRINCIPAL

7. Pe 13 octombrie 2017, R.B. s-a adresat cu o cerere de chemare în judecată împotriva lui A.B., intervenient accesoriu fiind Biroul de evidență și documentare a populației Ștefan-Vodă, pentru acordarea dreptului de perfectare a actelor de identitate ale copilului minor și pentru autorizarea traversării frontierei de stat în lipsa acordului notarial al pârâtului.

8. Pe 17 octombrie 2017, Judecătoria Căușeni, sediul Ștefan-Vodă, a acceptat pentru examinare cererea de chemare în judecată.

9. În conformitate cu prevederile articolului 182² din Codul de procedură civilă, instanța judecătorească a stabilit pentru 21 noiembrie 2017 o ședință de soluționare amiabilă a litigiului.

10. În cadrul ședinței de soluționare amiabilă a litigiului, dl Alexandru Prisac, avocat al pârâtului, a solicitat ridicarea excepției de neconstituționalitate a prevederilor articolelor 182¹, 182², 182³, 182⁴ și 182⁵ din Codul de procedură civilă.

11. Prin încheierea din 21 decembrie 2017, instanța a dispus ridicarea excepției de neconstituționalitate și trimiterea sesizării la Curtea Constituțională, în vederea soluționării acesteia.

LEGISLAȚIA NAȚIONALĂ PERTINENTĂ

12. Prevederile relevante ale Constituției sunt următoarele:

Articolul 20
Accesul liber la justiție

„(1) Orice persoană are dreptul la satisfacție efectivă din partea instanțelor judecătorești competente împotriva actelor care violează drepturile, libertățile și interesele sale legitime.

(2) Nici o lege nu poate îngreuna accesul la justiție.”

Articolul 54
Restrângerea exercițiului unor drepturi sau
al unor libertăți

„(1) În Republica Moldova nu pot fi adoptate legi care ar suprima sau ar diminua drepturile și libertățile fundamentale ale omului și cetățeanului.

(2) Exercițiul drepturilor și libertăților nu poate fi supus altor restrângeri decât celor prevăzute de lege, care corespund normelor unanim recunoscute ale dreptului internațional și sânt necesare în interesele securității naționale, integrității teritoriale, bunăstării economice a țării, ordinii publice, în scopul prevenirii tulburărilor în masă și infracțiunilor, protejării drepturilor, libertăților și demnității altor persoane, împiedicării divulgării informațiilor confidențiale sau garantării autorității și imparțialității justiției.

(3) Prevederile alineatului (2) nu admit restrângerea drepturilor proclamate în articolele 20-24.

HOTĂRÂRE PRIVIND EXCEPȚIA DE NECONSTITUȚIONALITATE A
UNOR PREVEDERI DIN CODUL DE PROCEDURĂ CIVILĂ
(MEDIEREA JUDICIARĂ)

(4) Restrângerea trebuie să fie proporțională cu situația care a determinat-o și nu poate atinge existența dreptului sau a libertății.”

13. Prevederile relevante ale Codului de procedură civilă, adoptat prin Legea nr. 225 din 30 mai 2003, sunt următoarele:

Articolul 182¹
Medierea judiciară

(1) Medierea judiciară este o modalitate obligatorie de soluționare amiabilă a pretențiilor adresate instanței judecătorești, cu ajutorul și sub conducerea acesteia, în cazurile ce țin de:

„[...]

b) litigiile de familie;

[...]”

Articolul 182²
Procedura medierii judiciare

„(1) După acceptarea spre examinare a cererii de chemare în judecată în condițiile art.168 alin. (4), instanța judecătorească, în termen de 5 zile, stabilește pentru părțile în proces data ședinței de soluționare amiabilă a litigiului. Dacă există dovada citării legale, absența părților de la ședința de soluționare amiabilă a litigiului nu afectează curgerea termenului prevăzut la alin. (5) din prezentul articol.

(2) În cadrul ședinței de soluționare amiabilă a litigiului, instanța judecătorească informează părțile despre legea aplicabilă litigiului, durata procedurilor, posibilele cheltuieli de judecată, posibila soluție asupra cazului și efectele ei pentru părțile la proces.

(3) Scopul ședinței de soluționare amiabilă a litigiului este să ajute părțile să comunice, să negocieze, să identifice interesele lor, să evalueze pozițiile lor și să găsească soluțiile reciproc satisfăcătoare.

(4) Instanța judecătorească întreprinde măsuri pentru ca părțile să soluționeze pe cale amiabilă litigiul sau unele probleme litigioase și, în acest scop, poate cere prezentarea lor personală, chiar dacă sînt reprezentate în proces, și le acordă un termen de conciliere, care nu va depăși 15 zile.

(5) Termenul medierii judiciare nu poate depăși 45 de zile de la data la care a fost fixată prima ședință de soluționare amiabilă a litigiului, dacă legea nu prevede altfel.”

Articolul 182³
Confidențialitatea și interzicerea audierii participanților la procesul de mediere judiciară

„(1) Toate discuțiile sau actele întocmite în cadrul procesului de mediere judiciară sînt confidențiale.

(2) În procesul de mediere judiciară, instanța judecătorească nu poate divulga informațiile de care a luat cunoștință în decursul sesiunilor separate cu părțile și nu poate să discute asemenea informații cu cealaltă parte fără acordul părții vizate.

(3) Instanța judecătorească, părțile sau oricare altă persoană care a participat în cadrul procedurii de mediere judiciară a litigiului nu poate divulga și nu poate invoca în alt proces de mediere, de judecată sau de arbitraj ori în afara unui astfel

HOTĂRÂRE PRIVIND EXCEPȚIA DE NECONSTITUȚIONALITATE A
UNOR PREVEDERI DIN CODUL DE PROCEDURĂ CIVILĂ
(MEDIERA JUDICIARĂ)

de proces informațiile de care a luat cunoștință în cadrul procedurii de mediere judiciară a litigiului sau în legătură cu acesta.”

Articolul 182⁴
Încheierea tranzacției

„(1) Acordul părților cu privire la soluționarea amiabilă a litigiului se exprimă prin încheierea unei tranzacții.

(2) În cazul în care părțile sînt de acord să soluționeze litigiul pe cale amiabilă, instanța judecătorească, în termen de 3 zile, pronunță o încheiere prin care dispune încetarea procesului. Încheierea trebuie să conțină condițiile tranzacției, confirmate de instanța judecătorească.

(3) Înainte de a confirma tranzacția, instanța judecătorească explică participanților la proces efectele acestui act de procedură. Nu se admite tranzacția între părți dacă aceasta contravine legii ori încalcă drepturile, libertățile și interesele legitime ale persoanei, interesele societății sau ale statului.

(4) Repartizarea cheltuielilor de judecată în cazul încheierii tranzacției se efectuează în conformitate cu prevederile art.97 alin.(4) și (5).”

Articolul 182⁵
Refuzul de a încheia tranzacția

„(1) În cazul în care una sau ambele părți refuză soluționarea litigiului pe cale amiabilă ori litigiul nu a putut fi soluționat în termenul prevăzut la art.182² alin.(5), ori părțile nu au ajuns la consens în privința tuturor pretențiilor, instanța judecătorească, în termen de 3 zile de la primirea refuzului sau expirarea termenului de mediere judiciară, emite o încheiere nesusceptibilă de atac cu privire la încetarea procedurii de mediere judiciară și transmite dosarul instanței judecătorești pentru repartizare aleatorie unui alt judecător sau, după caz, complet de judecată.

(2) După repartizarea dosarului în condițiile alin.(1), judecătorul care a primit cererea de chemare în judecată pregătește pricina pentru dezbateri judiciare.”

14. Dispozițiile relevante ale Legii nr. 137 din 3 iulie 2015 cu privire la mediere sunt următoarele:

Articolul 2
Noțiuni

„În sensul prezentei legi, următoarele noțiuni semnifică:

[...]

mediator – persoană terță, atestată în condițiile prezentei legi, care asigură desfășurarea procesului de mediere în vederea soluționării litigiului dintre părți;

mediere – modalitate de soluționare alternativă a litigiilor pe cale amiabilă, în cadrul unui proces structurat, flexibil și confidențial, cu asistența unui sau mai multor mediatori;

[...]”

Articolul 4
Principiile de bază ale medierii

„Medierea se efectuează în baza următoarelor principii:

a) participarea benevolă la mediere;

HOTĂRÂRE PRIVIND EXCEPȚIA DE NECONSTITUȚIONALITATE A
UNOR PREVEDERI DIN CODUL DE PROCEDURĂ CIVILĂ
(MEDIERA JUDICIARĂ)

- b) confidențialitatea;
- c) libera alegere a mediatorului;
- d) egalitatea părților în proces;
- e) independența, neutralitatea și imparțialitatea mediatorului;
- f) flexibilitatea procesului de mediere.”

15. Prevederile relevante ale Convenției pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale sunt următoarele:

Articolul 6
Dreptul la un proces echitabil

„1. Orice persoană are dreptul la judecarea cauzei sale în mod echitabil, în mod public și în termen rezonabil, de către o instanță independentă și imparțială, instituită de lege, care va hotărî asupra încălcării drepturilor și obligațiilor sale cu caracter civil, fie asupra temeiniciei oricărei acuzații în materie penală îndreptate împotriva sa. Hotărârea trebuie să fie pronunțată în mod public, dar accesul în sale de ședință poate fi interzis presei și publicului pe întreaga durată a procesului sau a unei părți a acestuia, în interesul moralității, al ordinii publice ori al securității naționale într-o societate democratică, atunci când interesele minorilor sau protecția vieții private a părților la proces o impun, sau în măsura considerată absolut necesară de către instanță când, în împrejurări speciale, publicitatea ar fi de natură să aducă atingere intereselor justiției.

[...]”

DREPTUL ȘI PRACTICA INTERNAȚIONALE RELEVANTE

16. Există două tipuri de mediere: judiciară și non-judiciară. În scopurile prezentei hotărâri, Curtea va prezenta situația generală din spațiul european, având la bază în special informațiile din Raportul Comisiei către Parlamentul European, Consiliu și Comitetul Economic și Social European privind aplicarea Directivei 2008/52/CE a Parlamentului European și a Consiliului privind anumite aspecte ale medierii în materie civilă și comercială, elaborat pe 26 august 2016 (<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/HTML/?uri=CELEX%3A52016DC0542&from=IT#footnote12>).

17. În Uniunea Europeană, în cinci state membre, medierea este obligatorie în anumite materii. De exemplu, în *Italia* medierea este obligatorie într-o sferă mai largă de litigii, pe când în *Ungaria* și *Croația* doar în materia dreptului familiei.

18. Mai multe state membre ale Uniunii Europene promovează recurgerea la mediere prin alte metode, cum ar fi acordarea de stimulente financiare către părți. Astfel, 13 state membre oferă stimulente financiare pentru mediere prin reducerea sau rambursarea integrală a taxelor și a costurilor procedurilor judiciare, dacă se ajunge la un acord prin mediere, în intervalul de timp în care procedurile judiciare sunt suspendate. De exemplu, în *Slovacia* sunt rambursate 30%, 50% sau 90% din cheltuielile de judecată, în funcție de stadiul procedural la care se ajunge la soluționare

HOTĂRÂRE PRIVIND EXCEPȚIA DE NECONSTITUȚIONALITATE A
UNOR PREVEDERI DIN CODUL DE PROCEDURĂ CIVILĂ
(MEDIEREA JUDICIARĂ)

prin mediere. În unele state membre medierea este prestată în mod gratuit sau cu un cost redus, în funcție de situația economică a părților.

19. Alte state membre impun sancțiuni ca mijloc de încurajare a utilizării medierii. În *Ungaria* există sancțiuni pentru părțile care, după ce au încheiat un acord de mediere, se adresează instanței de judecată sau nu își mai îndeplinesc obligațiile asumate în cadrul acordului de mediere. În *Irlanda* sunt aplicate sancțiuni în cazul refuzului de a apela la mediere. În *Italia* partea care a avut câștig de cauză în procedura contencioasă nu-și poate recupera cheltuielile de judecată atunci când a respins o propunere de mediere cu aceeași soluție ca a hotărârii instanței.

20. În *Polonia*, în cazul în care o parte care a consimțit în prealabil participarea la procedura de mediere refuză în mod nefondat să participe la aceasta, instanța poate decide ca ea să suporte cheltuielile de judecată, indiferent de soluția cauzei. În *Slovenia* instanța poate obliga o parte care refuză în mod nefondat să participe la mediere în cadrul instanței la plata integrală sau parțială a cheltuielilor de judecată ale părții adverse.

21. Dreptul belgian face distincție între medierea voluntară (sau extrajudiciară) și medierea judiciară (sau conexată cu instanța). Medierea voluntară este aleasă în mod liber de către părți înainte, în timpul sau după procesul de judecată, fără a solicita sau implica altfel judecătorul. Medierea judiciară este o mediere conexată cu instanța care o dispune, cu consimțământul părților, în cadrul unei proceduri judiciare pendinte. Medierea judiciară nu presupune un rol de mediator al judecătorului. Acesta desemnează un terț care o realizează.

22. În *Germania* medierea judiciară este de două tipuri: medierea conexată cu instanța și medierea realizată de instanță. Medierea realizată de către instanțele judecătorești a fost introdusă prin Legea cu privire la mediere. Totodată, în 2012 medierea judiciară a fost introdusă în Codul de procedură civilă. Atât medierea conexată cu instanța, cât și medierea realizată de către instanțele judecătorești au înregistrat un real succes, în special în materia litigiilor de drept al familiei.

23. În *Grecia* metodele alternative de soluționare a litigiilor au fost recunoscute și promovate de către legislatorul grec prin Codul de procedură civilă și prin alte legi speciale. În 2010 a fost adoptată Legea privind medierea în vederea implementării Directivei 2008/52/CE privind anumite aspecte ale medierii în materie civilă și comercială. Cu doi ani mai târziu, Codul de procedură civilă a fost amendat cu articolul 214B, care prevede că medierea judiciară se desfășoară exclusiv de către judecători. Această metodă de soluționare a litigiilor este una voluntară și este gestionată de către judecători. În fiecare instanță de prim grad și de apel din țară, unul sau mai mulți dintre judecători de rang înalt sunt numiți mediatori cu normă întreagă sau cu normă parțială, pentru un mandat de doi ani, care poate fi prelungit cu încă un an. Recurgerea la medierea judiciară poate avea loc înainte de intentarea unui proces sau în cursul acestuia, prin formularea de către părți sau avocații acestora a unei cereri scrise în acest sens. În cursul procesului instanța poate invita părțile să recurgă la medierea judiciară, în

HOTĂRÂRE PRIVIND EXCEPȚIA DE NECONSTITUȚIONALITATE A
UNOR PREVEDERI DIN CODUL DE PROCEDURĂ CIVILĂ
(MEDIEREA JUDICIARĂ)

orice stadiu al procedurii. Odată ce părțile sunt de acord, instanța va suspenda cauza pe un termen care nu va depăși șase luni. Procedura de mediere judiciară conține audieri și discuții separate și comune între avocații părților și judecătorul mediator, care le poate oferi părților sugestii facultative cu privire la soluționarea litigiului.

24. De asemenea, au fost elaborate recomandări privind medierea sub egida Comitetului de Miniștri al Consiliului European. În Recomandarea nr. R (98) 1 cu privire la medierea în cauzele ce țin de dreptul familiei, adoptată pe 21 ianuarie 1998, Comitetul Miniștrilor scoate în evidență evoluția modalităților de rezolvare a litigiilor de o manieră consensuală și recunoașterea nevoii de a reduce conflictul în interesul tuturor membrilor familiei. Ea face trimitere la rezultatele studiilor privind utilizarea medierii și a experiențelor din acest domeniu în mai multe state, care demonstrează că utilizarea medierii familiale are potențialul de a îmbunătăți comunicarea între membrii familiei; de a reduce conflictul dintre părțile litigiului; de a produce înțelegeri amiabile; de a asigura continuitatea contactelor personale între părinți și copii; de a scădea costurile socio-economice ale separației și divorțului pentru părți și pentru state; de a reduce durata de timp a rezolvării conflictului. Comitetul Miniștrilor susține că medierea nu ar trebui să fie, de principiu, obligatorie. În Recomandarea Rec (2002)10 referitoare la mediere în cauzele civile, Comitetul Miniștrilor își manifestă convingerea cu privire la avantajele reglementării de norme speciale pentru mediere, un proces în care „mediatorul” asistă părțile care negociază în privința litigiului și ajung la un acord comun. În această Recomandare Comitetul subliniază că, chiar dacă părțile fac uz de mediere, accesul la un tribunal trebuie să rămână deschis, de vreme ce constituie ultima garanție pentru protecția drepturilor părților. Tot aici se menționează că, atunci când organizează medierea, statele ar trebui să acorde atenție nevoii de a evita amânările lipsite de necesitate și utilizarea medierii ca tactică de tergiversare a procesului. Medierea poate fi deosebit de utilă acolo unde procedurile judiciare în sine sunt mai puțin oportune pentru părți, în special dat fiind costul lor, caracterul formal al procedurilor judiciare, sau acolo unde există nevoia de a menține dialogul sau contactul dintre părți.

25. În același timp, Comisia Europeană pentru Eficiența Justiției din cadrul Consiliului European [CEPEJ] a adoptat trei ghiduri aplicabile în materie civilă, penală și administrativă. În aceste ghiduri se precizează că judecătorii trebuie să susțină și să promoveze medierea, că trebuie să fie capabili să organizeze ședințe de informare cu privire la mediere și, în caz de necesitate, să invite părțile în litigiu să recurgă la mediere și/sau să trimită cauza la mediere.

26. Și Consiliul Consultativ al Judecătorilor Europeni [*organism consultativ de pe lângă Consiliul European*] a precizat în Opinia nr. 6 (2004) privind judecarea echitabilă și într-un termen rezonabil și rolul judecătorilor în acest proces, prin prisma mijloacelor alternative de soluționare a disputelor, că atât în cauzele penale, cât și în cele civile sau administrative, mecanismele de soluționare alternativă a disputelor trebuie să fie strâns

HOTĂRÂRE PRIVIND EXCEPȚIA DE NECONSTITUȚIONALITATE A
UNOR PREVEDERI DIN CODUL DE PROCEDURĂ CIVILĂ
(MEDIEREA JUDICIARĂ)

legate cu sistemul judiciar. Dispozițiile legale relevante sau practica instanțelor trebuie să-i confere judecătorului competența de a redirecționa părțile spre un mediator numit de instanță, care demonstrează abilitățile și calificările relevante, dar și imparțialitatea și independența necesară pentru acest tip de serviciu public.

27. Totodată, Consiliul Consultativ al Judecătorilor Europeni a subliniat că și judecătorii pot avea rolul de mediator, deoarece acest fapt permite ca părțile să beneficieze de cunoștințele lor juridice. Totuși, este necesară menținerea imparțialității acestora, în special prin garantarea faptului că vor îndeplini această sarcină în alte litigii decât cele pe care trebuie să le soluționeze.

28. Obligativitatea parcurgerii medierii și a îndeplinirii condițiilor în care poate avea loc aceasta a făcut obiectul judecății unor curți naționale. Unele din acestea au ajuns la concluzia că lipsa obligativității medierii împiedică promovarea acesteia. Altele au considerat că, prin chiar natura sa, medierea nu poate fi decât voluntară, pentru a funcționa în mod corespunzător, și că și-ar pierde atractivitatea, în comparație cu procedurile judiciare, în cazul în care ar deveni obligatorie.

29. De exemplu, într-un *obiter dictum* din cazul *Halsey v. Milton Keynes General NHS Trust* din fața Curții de Apel a Angliei și Țării Galilor, lordul Dyson a menționat că nu există mediere obligatorie în Anglia și Țara Galilor, pentru că s-ar încălca articolul 6 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului. Totuși, mai mulți judecători britanici au sugerat, în luările lor de poziție publice, că această afirmație este una eronată (a se vedea Gavin Lightman, *Mediation: an approximation to justice*, 28 iunie 2007, http://webarchive.nationalarchives.gov.uk/20140423213320/http://www.judiciary.gov.uk/Resources/JCO/Documents/Speeches/berwins_mediation.pdf; sau Lordul Neuberger, *Has Mediation had its Day*, 2010, <http://webarchive.nationalarchives.gov.uk/20131202164909/http://judiciary.gov.uk/Resources/JCO/Documents/Speeches/moj-speech-mediation-lectureA.pdf>).

30. O altă cauză în care s-a examinat posibilitatea instanței de a obliga părțile să recurgă la mediere înainte de sesizare este cauza *Ryan v. Walls Construction Limited*, care a făcut obiectul judecății Curții de Apel a Irlandei în 2015. În această cauză, Curtea de Apel a Irlandei a reținut că instanța nu are competența să oblige părțile să medieze litigiul, ci doar să suspende procedura, astfel încât să le permită să analizeze dacă este oportună o metoda alternativă de soluționare a litigiului. Curtea de Apel a Irlandei a menționat că acest fapt este o dovadă a caracterului voluntar al sistemului alternativ de soluționare a diferendelor și al medierii în special. De altfel, există dispoziții echivalente privind natura voluntară a procesului de mediere și în regulile de procedură civilă engleză [*Civil Procedure Rules in England*]. În acest sens, ea a reținut că competența instanțelor engleze se limitează doar la gestionarea activă a cazurilor, care include încurajarea părților să utilizeze o procedură alternativă de soluționare a litigiilor, în

HOTĂRÂRE PRIVIND EXCEPȚIA DE NECONSTITUȚIONALITATE A
UNOR PREVEDERI DIN CODUL DE PROCEDURĂ CIVILĂ
(MEDIERA JUDICIARĂ)

cazul în care consideră că este oportun [regula 1.4(2)(e) din Regulile de procedură civilă engleză].

31. În cauza 317/08, *Rosalba Alassini v. Telecom Italia SpA; Filomena Califano v. Wind SpA and Lucia Anna Giorgia Iacono v. Telecom Italia SpA and Multiservice Srl v Telecom Italia SpA* [2010], Curtea de Justiție a Uniunii Europene a verificat dacă instituirea unei proceduri obligatorii de încercare de conciliere ca o condiție de admisibilitate a acțiunilor în justiție este compatibilă cu dreptul la o protecție jurisdicțională efectivă. Ea a reținut că drepturile fundamentale nu constituie prerogative absolute, ci pot să cuprindă restricții, cu condiția ca acestea să răspundă efectiv unor obiective de interes general urmărite de măsura în cauză și să nu implice, din perspectiva scopului urmărit, o intervenție disproporționată și intolerabilă, care ar aduce atingere însuși conținutului drepturilor astfel garantate (a se vedea, în acest sens, hotărârea din 15 iunie 2006, *Dokter și alții*, C-28/05, Rec., p. I-5431, punctul 75, și jurisprudența citată, precum și Curtea Europeană a Drepturilor Omului, *Fogarty v. Regatul Unit*, 21 noiembrie 2001, § 33). În acest sens, trebuia să se constate mai întâi că dispozițiile naționale în cauză vizează o soluționare mai rapidă și mai puțin costisitoare a litigiilor în materie de comunicații electronice, precum și o degrevare a instanțelor, și urmăresc, în consecință, obiective de interes general legitime. Curtea de Justiție a Uniunii Europene a constatat că impunerea unei proceduri de soluționare extrajudiciară, precum cea prevăzută în reglementarea națională în cauză în acțiunea principală, nu este, în raport cu modalitățile precise de funcționare a procedurii respective, disproporționată în raport cu obiectivele urmărite. Astfel, pe de o parte, nu există o alternativă mai puțin constrângătoare la punerea în aplicare a unei proceduri obligatorii, introducerea unei proceduri de soluționare extrajudiciară pur facultative neconstituind un motiv la fel de eficace pentru a atinge obiectivele menționate. Pe de altă parte, nu există o disproporție vădită între aceste obiective și eventualele inconveniente cauzate de caracterul obligatoriu al procedurii de conciliere extrajudiciare.

ÎN DREPT

A. ADMISIBILITATEA

32. Prin decizia din 9 februarie 2018, Curtea a confirmat respectarea, în prezenta cauză, a condițiilor de admisibilitate ale unei excepții de neconstituționalitate, stabilite în jurisprudența sa constantă.

33. Curtea a reținut că obiectul excepției de neconstituționalitate îl constituie articolele 182¹, 182², 182³, 182⁴, 182⁵ din Codul de procedură civilă. Verificarea constituționalității acestui tip de act normativ ține de competența sa *ratione materiae*, potrivit articolului 135 alin. (1) lit. a) din Constituție.

34. De asemenea, excepția a fost ridicată de către una dintre părțile la proces.

HOTĂRÂRE PRIVIND EXCEPȚIA DE NECONSTITUȚIONALITATE A
UNOR PREVEDERI DIN CODUL DE PROCEDURĂ CIVILĂ
(MEDIEREA JUDICIARĂ)

35. Având în vedere faptul că litigiul care face obiectul judecării instanței se referă la relațiile personale nepatrimoniale născute din raporturi de familie, în această cauză este incident doar motivul prevăzut la litera b) din alineatul (1) al articolului 182¹ din Codul de procedură civilă.

36. Totodată, Curtea a considerat că sunt aplicabile și prevederile articolelor 182², 182³, 182⁴, 182⁵ din Codul de procedură civilă privind modalitatea de soluționare amiabilă a litigiilor în instanța de judecată.

37. Curtea a mai reținut că prevederile aplicabile contestate nu au mai făcut obiectul controlului de constituționalitate.

38. Pentru a declara admisibilă sesizarea, Curtea a trebuit să stabilească și incidența drepturilor din Constituție invocate de către autorul acesteia.

39. Cu privire la incidența dreptului la apărare, garantat de articolul 26 din Constituție, Curtea a constatat că textele de lege contestate nu împiedică persoana să beneficieze de garanțiile dreptului la apărare.

40. Pentru a decide astfel, Curtea a reținut că soluționarea amiabilă a litigiului de către instanța de judecată are loc cu participarea efectivă a părților la proces, care sunt în drept să pună în discuție orice aspect legat de derularea și finalizarea procesului de mediere. În același timp, Curtea a observat că instanța are obligația să conducă procedura de mediere în mod nepărtinitor și să asigure un echilibru între părți.

41. În acest mod, Curtea a reținut că dreptul garantat de articolul 26 din Constituție nu este aplicabil, pentru că nu a existat o ingerință în acesta.

42. Cu privire la aplicabilitatea dispozițiilor articolului 114 din Constituție, Curtea a reținut că opțiunea legislatorului de a acorda instanțelor judecătorești competența medierii unor categorii de litigii nu vine în contradicție cu dispoziția constituțională invocată. Realizarea în cursul procedurilor civile de către instanța de judecată a activității de mediere nu conduce la încălcarea acestei dispoziții.

43. Curtea a reținut, totuși, incidența articolului 20 din Constituție. Condiția medierii judiciare obligatorii a unor categorii de litigii după acceptarea de către instanță a cererii de chemare în judecată poate constitui o limitare a dreptului la un proces echitabil, sub aspectul afectării condiției judecării cauzei într-un termen rezonabil. Scopul cerinței termenului rezonabil este să garanteze o hotărâre judiciară într-un termen rezonabil care să pună capăt stării de nesiguranță în care se află o persoană care are calitatea de reclamant sau de pârât. În acest sens, procedura medierii judiciare, care poate dura cel mult 50 de zile, potrivit articolului 182² din Codul de procedură civilă, ar putea fi interpretată ca o tergiversare care afectează judecarea procesului într-un termen rezonabil. Totuși, Curtea menționează că părțile sunt în drept să refuze sau să renunțe la procedura medierii judiciare, fără epuizarea acestui termen, în conformitate cu prevederile articolului 182⁵ alin. (1) din Codul de procedură civilă.

44. În consecință, Curtea va exercita controlul constituționalității articolelor 182¹ alin. (1) lit. b), 182², 182³, 182⁴, 182⁵ din Codul de procedură civilă, adoptat prin Legea nr. 225 din 30 mai 2003, prin prisma articolului 20 din Constituție, verificând, în analiza fondului cauzei,

HOTĂRÂRE PRIVIND EXCEPȚIA DE NECONSTITUȚIONALITATE A
UNOR PREVEDERI DIN CODUL DE PROCEDURĂ CIVILĂ
(MEDIERA JUDICIARĂ)

caracterul justificat al limitării dreptului la un proces echitabil sub aspectul judecării sale într-un termen rezonabil.

B. FONDUL CAUZEI

PRETINSA ÎNCĂLCARE A ARTICOLULUI 20 DIN CONSTITUȚIE

1. Argumentele autorului excepției de neconstituționalitate

45. În motivarea excepției de neconstituționalitate, autorul susține că posibilitatea oferită instanței de judecată de a comunica soluția cazului supus medierii încalcă dreptul la un proces echitabil.

2. Argumentele autorităților

46. În opinia prezentată Curții, Guvernul a menționat că prevederile contestate sunt în deplină concordanță cu dispozițiile constituționale invocate.

47. În acest sens, Guvernul precizează că medierea judiciară nu constituie o restricție a drepturilor procedurale ale părților, ci un beneficiu suplimentar acordat de legislator, prin care părțile într-un litigiu pot evita soluționarea judiciară a unui litigiu.

48. Mai mult, Guvernul precizează faptul că medierea judiciară reprezintă o alternativă de soluționare a litigiilor, care are loc cu respectarea efectivă a dreptului la un proces echitabil al participanților la proces.

49. Cu privire la obligativitatea parcurgerii medierii judiciare, Guvernul a menționat că aceasta intervine doar în cazurile expres enunțate la articolul 182¹ din Codul de procedură civilă. Cu referire la părțile procesului, Guvernul a precizat că acestea au dreptul de a refuza sau renunța la procedura medierii judiciare.

50. În opinia prezentată Curții, Parlamentul Republicii Moldova a menționat că, în virtutea prevederilor art. 115 alin. (4) din Constituție, reglementarea procedurii de judecată ține de competența exclusivă a legislativului.

51. În acest sens, Parlamentul a precizat că instituirea de către legislator a unor condiții pentru adresarea în instanța de judecată nu reprezintă o negare a efectivității dreptului de acces la justiție, ci o expresie a obligativității exercitării drepturilor și a libertăților cu bună-credință, în limitele instituite de lege.

52. Parlamentul a menționat că motivele principale care justifică instituirea medierii judiciare sunt: costurile reduse, caracterul flexibil și limitat în timp al acestei proceduri, precum și rolul activ al părților în soluționarea litigiului.

53. Președintele Republicii Moldova nu și-a prezentat opinia.

HOTĂRÂRE PRIVIND EXCEPȚIA DE NECONSTITUȚIONALITATE A
UNOR PREVEDERI DIN CODUL DE PROCEDURĂ CIVILĂ
(MEDIERA JUDICIARĂ)

B. Aprecierea Curții

54. Curtea constată că medierea judiciară obligatorie a unor categorii de litigii după acceptarea de către instanță a cererii de chemare în judecată reprezintă o limitare a dreptului persoanelor la un proces echitabil, sub aspectul tergiversării soluționării cauzei într-un termen rezonabil. În consecință, este afectat dreptul garantat de articolul 20 din Constituție.

55. În special din jurisprudența constantă a Curții Europene rezultă faptul că dreptul de acces la justiție, sub aspectul judecării cauzei într-un termen rezonabil, nu este un drept absolut, ci unul relativ. Astfel, în *Wynen and Centre hospitalier interrégional Edith-Cavell v. Belgia*, 8 octombrie 2002, Curtea Europeană a pus în balanță principiul egalității armelor cu principiul judecării cauzei într-un termen rezonabil, acesta fiind un caz în care reclamantului nu i s-a permis să depună alte cereri și documente după o perioadă de două luni de la înregistrarea cererii sale la grefa tribunalului. În *Göç v. Turcia* [MC], 11 iulie 2002, Curtea Europeană a pus în balanță dreptul la o ședință de judecată publică cu dreptul la judecarea cauzei într-un termen rezonabil, într-un caz care avea la bază prevederile legale din dreptul turc care impuneau o procedură scrisă pentru stabilirea compensațiilor, ca urmare a detenției ilegale.

56. În continuare, Curtea va analiza dacă măsurile legale contestate respectă standardul calității legii.

a) Cu privire la respectarea standardului calității legii

57. Curtea observă că prevederile Capitolului XIII¹ [Medierea judiciară] din Codul de procedură civilă instituie o modalitate obligatorie de soluționare pe cale amiabilă a pretențiilor adresate instanței judecătorești, cu ajutorul și sub conducerea acesteia, în cazurile expres stabilite de lege. Așadar, orice persoană care dorește să introducă o acțiune în justiție având ca obiect un litigiu mediabil [art. 182¹ alin. (1)] trebuie să recurgă în prealabil, cu asistența judecătorului, la procedura medierii judiciare.

58. Articolul 182² din Codul de procedură civilă stabilește întinderea temporală a procedurii medierii. După acceptarea spre examinare a cererii de chemare în judecată, instanța judecătorească fixează, în termen de 5 zile, data ședinței de soluționare amiabilă a litigiului. Instanța judecătorească întreprinde măsuri pentru ca părțile să soluționeze pe cale amiabilă litigiul sau unele probleme litigioase și, în acest scop, poate cere prezentarea lor personală, chiar dacă sunt reprezentate în proces, și le acordă un termen de conciliere, care nu va depăși 15 zile. Termenul medierii judiciare nu poate depăși 45 de zile de la data la care a fost fixată prima ședință de soluționare amiabilă a litigiului, dacă legea nu prevede altfel. În concluzie, durata procedurii medierii judiciare poate avea, de regulă, 50 de zile.

59. Curtea reține, din analiza generală a normelor contestate, că acestea îndeplinesc cerințele de calitate a legii, fiind clare, precise și previzibile.

HOTĂRÂRE PRIVIND EXCEPȚIA DE NECONSTITUȚIONALITATE A
UNOR PREVEDERI DIN CODUL DE PROCEDURĂ CIVILĂ
(MEDIEREA JUDICIARĂ)

b) Cu privire la legitimitatea scopului urmărit și legătura rațională dintre măsurile legale contestate și acest scop legitim

60. Curtea reiterează că una din condițiile esențiale pe care trebuie să le respecte ingerințele în articolul 20 din Constituție este ca acestea să urmărească un scop legitim.

61. Articolul 182² alin. (3) din Codul de procedură civilă prevede că scopul ședinței de soluționare amiabilă a litigiului este să ajute părțile să comunice, să negocieze, să le identifice interesele, să le evalueze pozițiile și să găsească soluțiile reciproc satisfăcătoare. Nota informativă la proiectul de lege privind medierea judiciară face trimitere la scopul asigurării soluționării mai rapide a unor categorii de litigii, descongestionarea instanțelor judecătorești de cauzele care pot fi rezolvate pe această cale și evitarea cheltuielilor de judecată.

62. Parlamentul susține că motivele care justifică instituirea medierii judiciare sunt: costurile reduse, caracterul flexibil și limitat în timp al acestei proceduri, precum și rolul activ al părților în soluționarea litigiului.

63. Curtea reține că statul este îndreptățit să țină cont de obiectivele eficienței și ale economiei, indiferent dacă un mod mai greu de desfășurare a procedurilor, în cazul persoanelor care nu ajung la un acord în procedura medierii, ar reprezenta o ingerință în principiul judecării cauzei într-un termen rezonabil. Scopul încercării obligatorii de soluționare a litigiilor pe cale amiabilă este cel de a se realiza o soluționare a acestora mai rapidă și mai ieftină. O soluționare mai rapidă și mai ieftină a litigiilor este, în primul rând, în interesul fiecărei părți. În același timp, acest fapt presupune o degrevare a instanțelor în ansamblu și sporește efectivitatea administrării justiției de către stat. În fine, ajungerea de către părți la un acord într-un cadru extraprosesual este adesea mai propice pentru obținerea unei „păci juridice” durabile, în comparație cu o decizie judiciară litigioasă.

64. Curtea observă că toate aceste obiective urmărite de procedura instituită prin prevederile legale contestate pot fi subsumate scopului general al ordinii publice, prevăzut de articolul 54 alin. (2) din Constituție.

65. Curtea conchide că există o legătură rațională între măsurile legale contestate și scopul legitim prevăzut de Constituție.

c) Cu privire la existența unor măsuri alternative mai puțin intruzive, care au o legătură rațională cu scopul legitim urmărit

66. Curtea va verifica dacă există alternative mai puțin intruzive pentru procedura obligatorie a medierii judiciare a conflictelor.

67. Curtea reține, în acest sens, că o procedură de mediere judiciară pur facultativă nu este la fel de eficientă ca o procedură obligatorie care trebuie să precedă orice litigiu.

68. Curtea este convinsă că există totuși șanse, chiar dacă una sau chiar ambele părți se arată reticente față de această procedură ca în cursul acesteia

HOTĂRÂRE PRIVIND EXCEPȚIA DE NECONSTITUȚIONALITATE A
UNOR PREVEDERI DIN CODUL DE PROCEDURĂ CIVILĂ
(MEDIERA JUDICIARĂ)

să apară posibilități de soluționare a litigiului pe care părțile nu le puteau prevedea înainte.

69. În fine, Curtea nu identifică alte măsuri cu caracter general mai puțin intruzive care să asigure soluționarea litigiilor în mod expeditiv, ieftin și în conformitate cu interesele părților.

70. Curtea are în vedere, pentru consolidarea acestor argumente, și concluziile Avocatului General Juliane Kokott, prezentate în *Rosalba Alassini și alții*, pe 19 noiembrie 2009, în cauzele C-317/08 și C-320/08, pct. 47, concluzii confirmate de către Curtea de Justiție a Uniunii Europene. Potrivit acestora, introducerea unei proceduri obligatorii de soluționare a litigiilor prin conciliere este indispensabilă doar dacă o conciliere pur facultativă nu reprezintă o modalitate la fel de adecvată, dar mai puțin constrângătoare pentru a atinge obiectivele menționate anterior. O procedură de soluționare extrajudiciară pur facultativă nu ar fi la fel de eficientă ca o procedură obligatorie care trebuie să preceadă orice litigiu.

d) Cu privire la existența unui echilibru corect între principiile concurente

71. Curtea trebuie să stabilească, la această etapă, ponderea principiilor concurente. Primul principiu este reprezentat de obiectivul soluționării litigiilor în mod expeditiv, ieftin și conform cu interesele părților. Al doilea principiu este cel al judecării cauzei într-un termen rezonabil, și este marcat de inconvenientul pe care l-ar prezenta procedura medierii judiciare obligatorii pentru părțile unui litigiu, în cazul în care acestea nu ar ajunge la un acord, din perspectiva temporală.

72. Procedura medierii judiciare nu determină, în condiții obișnuite, o întârziere substanțială pentru a avea parte de judecarea unui proces într-un termen rezonabil. Astfel, alineatele (1) și (5) ale articolului 182² din Codul de procedură civilă prevăd că procedura medierii judiciare trebuie încheiată în termen de cel mult 50 de zile de la data depunerii cererii de chemare în judecată.

73. Mai mult, obligativitatea parcurgerii medierii judiciare nu afectează caracterul voluntar al discuțiilor și al negocierilor ce țin de fondul medierii.

74. Curtea reține că în cadrul medierii judiciare părțile sunt cele care dețin prerogativa admiterii sau a respingerii oricărei soluții de rezolvare amiabilă a litigiului, judecătorul având doar rolul de a asista și facilita discuțiile părților, explorându-le dintr-o poziție neutră.

75. În această ordine de idei, Curtea constată că, spre deosebire de judecarea procesului, care are ca efect pronunțarea unei hotărâri, medierea judiciară urmărește soluționarea amiabilă a litigiului de către părți, cu implicarea judecătorului care oferă simple consultații, lipsite de un caracter obligatoriu.

76. În plus, legislatorul a reglementat la articolul 182⁵ alin. (1) din Codul de procedură civilă imposibilitatea participării repetate a judecătorului la judecarea cauzei pe care a mediat-o.

HOTĂRÂRE PRIVIND EXCEPȚIA DE NECONSTITUȚIONALITATE A
UNOR PREVEDERI DIN CODUL DE PROCEDURĂ CIVILĂ
(MEDIEREA JUDICIARĂ)

77. În fine, nu există nicio discrepanță majoră între obiectivele urmărite de măsurile legale contestate, i.e. soluționarea unui litigiu cu celeritate, fără costuri mari și în conformitate cu interesele părților, pe de o parte, și posibilele inconveniente pe care le prezintă obligația de a pune în aplicare o procedură obligatorie de mediere, pe de altă parte. Astfel, atingerea adusă dreptului la judecarea unei cauze într-un termen rezonabil în situația persoanelor care nu ar ajunge la un acord de mediere trebuie calificată drept minimă, pentru că avantajele asociate procedurii surclasează cu mult dezavantajele. Cele 50 de zile pe care le presupune procedura de mediere judiciară prealabilă nu constituie o întârziere substanțială pentru introducerea acțiunii în justiție.

78. Așadar, în contextul celor menționate *supra*, Curtea constată că procedura medierii judiciare, reglementată de prevederile Capitolului XIII¹ din Codul de procedură civilă, nu încalcă dreptul garantat de articolul 20 din Constituție, sub aspectul judecării cauzei într-un termen rezonabil.

Din aceste motive, în temeiul articolelor 135 alin. (1) lit. a) și g) și 140 din Constituție, 26 din Legea cu privire la Curtea Constituțională, 6, 61, 62 lit. a) și e) și 68 din Codul jurisdicției constituționale, Curtea Constituțională

HOTĂRĂȘTE:

1. *Se respinge* excepția de neconstituționalitate ridicată de către avocatul Alexandru Prisac, în dosarul 2-591/2017, pendinte la Judecătoria Căușeni, sediul Ștefan-Vodă.

2. *Se recunosc constituționale* articolele 182¹ alin. 1) lit. b), 182², 182³, 182⁴ și 182⁵ din Codul de procedură civilă, adoptat prin Legea nr. 225 din 30 mai 2003.

3. Prezenta hotărâre este definitivă, nu poate fi supusă nici unei căi de atac, intră în vigoare la data adoptării și se publică în *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*.

Președinte

Mihai POALELUNGI

*Chișinău, 26 aprilie 2018
HCC nr. 8
Dosarul nr. 3g/2018*